

- kunde, t. 6. Nr 12. 4) Cohrs P., Meyn A., Obiger L., Schliesser T. 1957: Mh. für Tierheilkunde. Nr 8. 5) Cieśła E., Prost E. 1953: Med. Wet. Nr 10. 6) Dräger H. 1951: Diagnostik der Bakterien der Salmonella Gruppe. Berlin. Akademie-Verlag. 7) Delpy L. P. 1952: Office International des Epizooties, t. 38, str. 209. 8) Góloszczapow Ju., Poljakow A. A. 1954: Sbornik rukowodjaszczych materialow po wietierarii. Moskwa. Selchozgis. 9) Gallot C., Guercio V. 1958: Vet. Ital. Nr 7, str. 971 (cyt. wg Med. Wet. 1958, str. 108). 10) Goerttler V. 1957: B.u.M.T.W. Nr 10. 11) Ignatowa O. W. 1956: Infekcionnyje i inwazionnyje bolezni. Trudv Mosk. Weter. Akademii, t. XII. 12) Kazakow A. M. 1952: Mikrobiologia miasa. 13) Keller H. 1955: Office International des Epizooties, t. 44. 14) Kołobołotskij G. W. 1958: Wietieraria Nr 1. 15) Kottler L., Terplan G., Megele S. 1956: Archiv. Lebensmittelhyg., str. 268. 16) Meyn A. 1951: Dtsch. Tierärztl. Wschr., str. 45. 17) Meyn A., Schliesser T. 1954. Mh. für Tierheilkunde, t. 6, Nr 5. 18) Meyn A., Schliesser T. 1957: B.u.M.T.W. Nr 10. 19) Nieberle K. 1938: Tuberkulose und Fleischhygiene. Jena. 20) Ochi Y. 1952: Office International des Epizooties, t. 38, str. 226. 21) Ochi Y. 1957: Office International des Epizooties, t. 47, Nr 9-10. Bull., str. 703. 22) Oriow N. I. 1952: Piszczewyje otrawlenia i ich profilaktyka. Moskwa. Medgiz. 23) Pal-laske G. 1955: Lebensmittel-Hygiene. Nr 15/16. 24) Roth N. 1938. Gruźlica płuc i opłucnej. Stanisławów. 25) Słopek S. 1955: Mikrobiologia lekarska. Warszawa. PZWL. 26) Szur I. W. 1953: Piszczewyje toksinoinfekcji paratyfoz-nego charakteru. Moskwa. Selchozgis. 27) Topley J., Wilson W. 1948: Principles of bacteriology and immunity. London. 28) Trawiński A. 1956: Med. Wet. Nr 6. 29) Tropa E. 1952. Office International des Epizooties, t. 38, str. 196. 30) Walz E. 1955. Lebensmittel-Hygiene Nr 15/16. 31) Wagener K., Reuss U. 1953: Lebensmit-teltierarzt, str. 25. 32) Wyszelewski S., Terentiew F. 1954: Czastnaja epizootiologia. Moskwa. 33) Wiza J. 1952: Pamiętniki XII Zjazdu Mikrobiologów Polski w Łodzi. 34) Vaysse J., Zettner G. 1952: Office International des Epizooties, t. 38. 35) Gaugusch Z. 1958: Med. Wet. Nr 3.

BRONISŁAW GODLEWICZ, STANISŁAW MEUSZYŃSKI, JERZY SZAFIARSKI

Problem żywienia zwierząt futerkowych konfiskatami rzeźnianymi

Wojewódzkie Zakłady Higieny Weterynaryjnej
Katowice — Słupsk

Szybki i żywiołowy rozwój hodowli mięsożernych zwierząt futerkowych spowodował poważne trudności w zaopatrywaniu ich we właściwą karmę.

W początkowych okresach tworzenia się tej gałęzi hodowli sprawa żywienia zwierząt futerkowych nie była specjalnym zagadnieniem. Istniała bowiem łatwość w nabywaniu dowolnej ilości karmy mięsnej — odpadkowej, przy równocześnie dużych zyskach ze sprzedaży materiału hodowlanego, pomimo nawet poważnych ewentualnych strat wskutek niedostatecznej opieki, niewłaściwego żywienia, czy chorób. Obecnie sprawa wyżywienia zwierząt futerkowych wobec znacznego rozpowszechnienia się hodowli, staje się poważnym problemem, który należałoby rozpatrzyć z weterynaryjnego punktu widzenia.

W obecnej chwili, w naszym największym okręgu hodowlanym na wybrzeżu liczba zarejestrowanych hodowli zwierząt futerkowych mięsożernych wynosi około 1.300, a liczba zwierząt (nerek i lisów) dochodzi do 30.000. Większość hodowli jest w rękach drobnych hodowców, zwłaszcza hodowców nerek.

W drugim natomiast największym naszym okręgu hodowlanym w województwie katowickim, istnieje około 200 zarejestrowanych hodowli mięsożernych zwierząt futerkowych. Hodowle te z wyjątkiem dwóch, należą do prywatnych właścicieli. Prócz hodowli mięsożernych zwierząt futerkowych prawie we wszystkich miastach okręgu węglowego istnieją zarejestrowane związki hodowców psów milicyjnych i użytkowych. Część tych hodowców dostarcza psy dla potrzeb wojska. Ilość mięsożernych zwierząt futerkowych, oraz zarejestrowanych psów służbowych instytucji państwowych sięga wielu tysięcy sztuk.

Hodowcy z wybrzeża opierają żywienie zwierząt futerkowych (szczególnie nerek) na odpadkach dorsza, hodowcy województw central-

nych i południowych, jako główne źródło karmy wykorzystują odpady poubojowe i konfiskaty mięsne, pobierając je z rzeźni indywidualnie lub zbiorowo, lub nabywając w sklepach rzeźnickich podroby, przeznaczone dla konsumpcji dla ludzi. Dalsze źródło zaopatrzenia w karmę ferm zwierząt futerkowych stanowią rakarnie.

Najbardziej pewną, jeżeli chodzi o jej nieszkodliwość karmę stanowią odpady dorsza, wzgl. tzw. chwast rybi. Hodowca musi pamiętać jedynie o tym, żeby odpady rybne były zawsze świeże, a to mu w zasadzie gwarantuje zdrowie jego zwierząt. Pozornie wydawałoby się, że identycznie sprawa przedstawia się z karmą pobieraną z rzeźni. Personel sanitarno-weterynaryjny jest poinstruowany jakich konfiskat mięsnych i odpadów poubojowych (od sztuk dotkniętych posocznicą, gruźlicą itd.) nie należy wydawać hodowcom, jako szkodliwych dla zwierząt futerkowych. W praktyce rzecz wygląda zasadniczo inaczej, jakkolwiek zgodnie z zarządzeniem Min. Roln. personel sanitarno-weterynaryjny zakładów mięsnych winien dopilnować by na karmę dla mięsożernych zwierząt futerkowych przekazywać wyłącznie mięso i odpady pochodzące od zwierząt ubojowych nie wykazujących chorób zaraźliwych, pasożytniczych i działających trująco.

Bardzo rzadko przeprowadza się badania bakteriologiczne sztuk przeznaczonych na karmę dla zwierząt futerkowych, a więc nie ma zupełnie pewności co do przydatności tusz mięsnych, jako karmy z punktu widzenia oceny bakteriologicznej, która w żywieniu nerek jest sprawą zasadniczą. Jeśli chodzi o konfiskaty i odpady poubojowe usuwane do konfiskatorów w zasadzie niewiele z nich nadaje się bez zastrzeżeń na karmę dla zwierząt futerkowych. W konfiskatorze najczęściej znajdujemy: płuca zanieczyszczone treścią pakarmową silnie przekrwione, ze zmianami chorobowy-

mi o charakterze zapaleń swoistych lub nieswoistych, wątroby ze znaczną bąblowicą, ze zmianami gruczliczymi lub zamotyliczone, wymiona, płody, narządy rodne i inne. Na karmę dla zwierząt futerkowych powinien być konfiskator oddzielny, najczęściej, jednak zwłaszcza na małych rzeźniach, wrzuca się wszystkie konfiskaty do jednego konfiskatora i dopiero przy wydawaniu sortuje się je, przy czym nie zawsze obecny jest lekarz weterynarii, tak że często hodowca otrzymuje konfiskaty zakażone zarazkami swoistymi, wywołującymi takie schorzenia, jak gruźlica, posocznica krwotoczna, salmoneloza, ronienie zakażne itd. Również wydaje się uboczne produkty uboju, które nie przedstawiają prawie żadnej wartości odżywczej, jak np. macica krów i świń. Macica zbudowana jest ze zbitej tkanki łącznej i mięśni gładkich, które poza zupełnie skąpą ilością białka i tłuszczu nie zawierają żadnych substancji mineralnych czy też witamin. Poza tym w macicy zależnie od wieku samicy i okresu rui nagromadzone są w różnej ilości hormony płciowe, które podawane w nadmiernych ilościach norkom mogą powodować zaburzenia funkcji rozrodczych. Mimo to stosunkowo łatwość otrzymania tych odpadów powoduje, że hodowcy chętnie skarmiają je norkami, czy też lisami. To samo dotyczy jajników. Należy mieć również na uwadze, że zarówno macice jak i jajniki mogą być często w różnym stopniu zmienione chorobowo, co może wywoływać u zwierząt skarmianych zaburzenia przewodu pokarmowego. Według Löliger 20% narządów rodnych samic w karmie, o ile nie wykazują one zmian chorobowych i nie pochodzą od zwierząt ciężarnych, lub znajdujących się w okresie rui, nie wywiera ujemnego wpływu.

Statystyki schorzeń zwierząt futerkowych potwierdzają słuszność wysuniętych wyżej zastrzeżeń dotyczących wartości konfiskat mięsnych i odpadów poubojowych, o ile nie są one należycie kontrolowane przez nadzór sanitarno-weterynaryjny.

Według źródeł niemieckich (Löliger D.D.P. 1957) na 633 nadesłanych zwłok nerek do badania laboratoryjnego w 153 przypadkach (24,2%) jako przyczynę padnięcia stwierdzono schorzenia zakażne, spowodowane przez skarmianie narządów wewnętrznych i mięsa zwierząt chorych. Wśród wymienionych 153 przypadków bakteryjnych zakażeń pokarmowych stanowią:

gruźlica	91
posocznica paciorkowcowa	17
posocznica pał. okrężnicy	15
salmonelozy	9
pastereloza	10
posocznica pał. odmienia	4
wąglik	4

Drugą dużą grupę schorzeń stanowią niezaraźliwe schorzenia przewodu pokarmowego, które cechują głównie stany zapalne błony ślu-

zowej żołądka i jelit. Są one wynikiem nieprawidłowego żywienia, stosowania pasz zesutych, lub też złego zestawu karmy, systematycznego skarmiania mięsa gotowanego, pochodzącego od zwierząt chorych, podawania karmy zabrudzonej lub nieczysto przyrządzonej. Z tą grupą schorzeń pozostają w związku zatrucia na tle pokarmowym, powodowane podawaniem nieświeżego, gnijącego mięsa lub ryb. Sprawy powyższe nie są zbyt ważne dla lisów, które żywią się padliną, natomiast mają duże znaczenie w żywieniu nerek, w wysokim stopniu wrażliwych na nieświeżość karmy. Straty w hodowli nerek spowodowane tą grupą schorzeń są znacznie wyższe niż wywołane chorobami zakaźnymi. I tak na 633 przysłanych do badania padłych nerek u 258 sztuk, jako przyczynę padnięcia, rozpoznano ostre lub przewlekłe procesy zapalne przewodu pokarmowego. U 39 rozpoznano choroby pasożytnicze, uszkodzenie wątroby otłuszczenie. W końcu u 183 stwierdzono choroby układu moczowego, krążenia narządów oddechowych i in.

Dane statystyczne u nas w Polsce, dotyczące hodowli na wybrzeżu i województwie katowickim, przedstawiają się następująco: w okresie od 1955—1957 r. przesłano do badania laboratoryjnego do W.Z.H.W. w Gdańsku i Słupsku łącznie 1.447 zwłok padłych zwierząt futerkowych mięsożernych. W tej liczbie 628 nerek.

Załączone zestawienie przedstawia liczby przypadków różnych jednostek chorobowych, stwierdzone u wyżej wymienionych gatunków zwierząt futerkowych. W porównaniu do podanej statystyki niemieckich zakładów badawczych rozpoznano w grupie schorzeń, zaliczanych do bakteryjnych zakażeń pokarmowych, pozostających w związku z zakażoną drobnoustrojami chorobotwórczymi karmą, na 628 padłych nerek:

I.

gruźlicy 36 przypadków — 5,7%, posocznicy pał. ropotwórczymi 9 przypadków — 1,4%, posocznicy pał. okrężnicy 24 przypadków — 3,8%, salmonelozy 6 przypadków — 1,0%, pasterelozy 5 przypadków — 0,8%.

Na inne schorzenia przypada:

II.

niezaraźliwe schorzenia przewodu pokarmowego, ostre lub przewlekłe stany zapalne żołądka i jelit 173 przypadki — 27,5%

III.

nieswoiste zapalenie płuc 178 przypadki — 28,4%

IV.

inne schorzenia (pasożyty, grzybice, kamienie pęcherza moczowego, podejrzenia nosówki) 12 przypadki — 1,9%

V.

inne różne schorzenia (choroby układu krążenia, wypadki oraz schorzenia pozostające prawdopodobnie z błędami wychowu i żywienia) 185 przypadki — 29,5%.

W tym samym okresie (1955—1957) przysła-
no do WZHWet. w Katowicach 386 zwłok pa-
dłych mięsożernych, w tym 221 nerek i 165 li-
sów. U nerek w 50% w przypadków stwierdzo-
no schorzenie wywołane wadami żywienia i wy-
chowu, mianowicie: u 29% schorzenia żołądko-
wo-jelitowe, u 18% tłuszczowe zwyrodnienie
wątroby i zwyrodnienie nerek oraz u 2% kami-
cę pęcherzową. Nadto u 12% stwierdzono na
zapalenie płuc, jako dużej wrażliwości nerek
na przeziębienie.

Schorzenia u nerek na tle zakaźnym na tere-
nie woj. katowickiego były rzadsze, jednak wy-
niosły 20% przypadków, w tym: 7% salmonelo-
zy, 5% gruźlicy, 4% pasterelozy, 4% posocznicy
na tle paciorkowców hemolitycznych (padły
młode norki po skarmieniu wątroby zakażonej
paciorkowcami hemolitycznymi). W 18% przy-
padków nie można było stwierdzić przyczyny
śmierci. U lisów natomiast stwierdzono u 20%
salmonelozę, u 3% leptospirozę, u 2,5% zakaźne
zapalenie mózgu, u 4% zapalenie płuc i u 24%
schorzenia żołądkowo-jelitowe. W końcu u po-
zostałych stwierdzono zatrucia lekami przy od-
robaczeniu urazy mechaniczne, znaczne zaro-
baczenie oraz świerzbu uszu z przebicciem bęben-
ków i wylewami krwawymi do jamy czaszko-
wej.

Z zestawień tych wyników, że duży procent
(70 u nerek, 50 u lisów) padnięć mięsożernych
zwierząt futerkowych pozostaje w związku z
błędami żywieniowymi, między innymi poda-
wanie karmy zakażonej drobnoustrojami choro-
botwórczymi, pochodzącej od chorych zwierząt
lub wtórnie zakażonej, karmienie nieświeżym,
mięsem, mięsem ssaków, ryb, poza tym poda-
waniem karmy zbrudzonej wskutek nieprze-
strzegania zasad higieny przy jej przechowy-
waniu i przyrządzaniu.

Dlatego też troska o dobrą, zdrową karmę
jest nie tylko osobistą sprawą każdego hodow-
cy, lecz także w dużym stopniu obchodzi ona
również lekarzy weterynarii głównie zaś tych,
którzy mają bezpośredni wpływ na jakość wy-
dawanych konfiskat mięsnych i odpadów po-
ubojowych z rzeźni.

W świetle obowiązujących przepisów weterynaryj-
nych sprawa wykorzystania mięsa i ewentualnych
odpadów mięsnych na karmę dla mięsożernych zwie-
rząt futerkowych przedstawia się następująco: § 54
rozporządzenia Ministra Rolnictwa i R.R. z dnia
29.I.1929 o badaniu zwierząt rzeźnych i mięsa w kra-
ju, zezwala między innymi sposobami nieszkodliwego
usuwania mięsa uznanego za niezdatne na karmienie
nim zwierząt znajdujących się w ogrodach zoologicz-
nych lub innych zakładach publicznych, utrzymywa-
nych przez państwo, samorządy i instytucje publicz-
ne, jednak wyraźnie uzależnia to od uzyskania zezwo-
lenia władz weterynaryjnych II instancji (województwa)
z uwzględnieniem warunków i zastrzeżeń określo-
nych w rozporządzeniu.

Do niedawna z dobrodziejstwa tego przepisu poza
rzadkimi wyjątkami dotyczącymi cyrków i ogrodów
zoologicznych korzystała niemal wyłącznie instytucje,
mające psy użytkowe zwykle do stróżowania objek-
tów, lub o specjalnym przeznaczeniu (hodowle psów,
szkoły tresury, psy milicyjne, wojskowe itp.). Na kar-

mę przeznaczano mięso niezdatne, które nie pochodzi-
ło od zwierząt dotkniętych zaraźliwą chorobą zwie-
rzęcą podlegającą obowiązkowi zgłaszania, lub nie
zawierało pasożytów zwierzęcych szkodliwych dla lu-
dzi i zwierząt.

Niedozwolone było skarmianie tym mięsem świń
i drobiu z uwagi na ewentualną większą możliwość
rozwoju zaraz zwierzęcych. Tak samo drobne
konfiskaty (podroby i części mięsa bardzo zmienione)
zbierane zwykle w zakładach mięsnych do konfiska-
torów, stosownie do postanowień § 52 cytowanego
rozporządzenia, należy możliwie często opróżniać
i ich zawartości natychmiast nieszkodliwie usuwać.
Ostrożność tą podyktowana jest słuszną obawą z po-
wodu: a) praktycznej niemożności oddzielenia części
prawdopodobnie nie zakażonych b) odkładaniu w
konfiskatorach narządów bogatych w krew, tym sam-
ym ulegającym szybko procesom rozkładowym, c)
zbierania odpadków wprawdzie do oczyszczonych
i odkażonych zbiorników które jednak już po stosun-
kowo krótkim czasie (szczególnie w dużych zakładach
mięsnych z uwagi na lokalizację, czas i duże możli-
wości łatwego wzajemnego zakażenia) ulegają zniszc-
zeniu i zakażeniu. Zawartość zbiorników może być
jedynie zużyta na produkty techniczne (mączkę,
tłuszcze techniczne) po wyjałowieniu w autoklawach
pod ciśnieniem co najmniej 2 atmosfer w temp.
134°C. Z przytoczonych względów ustawodawca miał
na myśli możliwość dopuszczenia na karmę tylko ca-
łych tusz i ćwierci mięsa uznanych w określonych
przypadkach za niezdatne do spożycia, trudno bo-
wiem lekarzowi weterynarii ocenić choćby krótko
przechowywane drobne konfiskaty jako bezspornie
jałowe.

Hodowla zwierząt futerkowych w Polsce uzyskała
dalsze możliwości do szerszego wykorzystania prze-
pisu & 54 rozporządzenia dzięki ukazaniu się zarządze-
nia min. roln. z dnia 18.4.1950 r. Nr W.H. II, —
6/40/49 w sprawie mięsa dla państwowych ferm zwie-
rząt futerkowych. Jednak i to zarządzenie nie ze-
zwala na przeznaczenie drobnych konfiskat ze zmia-
nami chorobowymi na karmę dla zwierząt futerko-
wych. Tymczasem obecnie szerokim strumieniem
przedostają się do licznych ferm mięsożernych zwie-
rząt futerkowych (tak państwowych jak i prywat-
nych) nie tusze mięsa, uznane za niezdatne, lecz
drobne części i narządy chorobowe zmienione, często
niekontrolowane w sensie przydatności na karmę dla
zwierząt futerkowych. Kazuistyka zachorowań i pad-
nięć tych zwierząt jest tego najlepszym dowodem.
Ostatnio np. Sielicka i Kuprowski stwierdzili różycę
u norki, przy czym jako jedną przyczynę podają za-
każenie różycą przez żywienie mięsem i odpadkami,
jak krew lub narządy mięsne pochodzące od świń
chorych na różycę, a *Oyżanowska* wyosobniła w
czterech przypadkach brucele u nerek, w tym trzy
przypadki, pochodzące z jednej fermy, gdzie wsku-
tek braku pokarmu karmiono norki tylko macicami
i wyporkami bydła i świń, pobranymi bez ograniczeń
w zakładach mięsnych. Również świadczą o tym sta-
tystyki podane wyżej z WZHW w Gdańsku, Katowic-
ach i Słupsku.

Najwyższy zatem czas by problem żywienia mięso-
żernych zwierząt futerkowych odpadkami pochodze-
nia zwierzęcego uregulować, by w oparciu o przepisy
prawne dopuszczać jako karmę mięso niezdatne lecz
zawsze poddane badaniu bakteriologicznemu, umożli-
wić ewentualne nabywanie mięsa deklarowanego, tj.
mniej wartościowego i warunkowo zdatnego, a w
końcu, uwzględniając obecne warunki gospodarze
dopuszczyć do obrotu w ostateczności drobne konfiska-
ty, w każdym jednak wypadku po dokładnej segregacji,
a następnie przegotowaniu, lub sterylizacji, jaką
stosuje się dla unieszkodliwienia mięsa warunkowo
zdatnego. W wyjątkowych wypadkach, jeśli odpady
poubojowe pochodzące od sztuk poddanych ubojowi
normalnemu, nie wykazują zmian chorobowych, lecz

są tylko np. płuca zalane wodą, silnie przekrwione, mięso i narządy niedostatecznie wykrwawione, wątroby motylicze, tego rodzaju konfiskaty wydawane w stanie „surowym” mogą być z uwagi na wyższą wartość odżywczą takiej karmy od poddanej gotowaniu, zwłaszcza wówczas, jeśli pobierane są do oddzielnego konfiskatora i przewożone na wspólny punkt rozdziału karmy, pozostający pod kontrolą lek. wet. Przestrzeganie tych zasad przyczyni się niewątpliwie do dalszego rozwoju dobrze zapowiadającej się w Polsce hodowli zwierząt futerkowych, usuwając straty spowodowane niewłaściwym żywieniem.

Powyższe uwagi przytoczono celem ewentualnego opracowania zarządzenia, które zezwalałoby wykorzystać części mięsne nie przydatne do konsumpcji dla ludzi, jako karmę dla zwierząt.

UCHWAŁA Nr.....

PREZYDIUM WOJEWÓDZKIEJ RADY NARODOWEJ z dnia.....

w sprawie możliwości i warunków zużycia mięsa, konfiskat i odpadków mięsnych jako karmy dla zwierząt.

**Za wykonanie Uchwały odpowiedzialne —
Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej
Termin wykonania.....**

Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w... działając na podstawie art. 16 punkt 1, 2 i 7 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o terenowych organach jednolitej władzy państwowej (Dz. U.R.P. Nr 14 poz. 190) oraz § 13 uchwały Rady Ministrów z dnia 17 kwietnia 1957 r. w sprawie składu, podziału pracy i trybu działania prezydiów rad narodowych (Monitor Polski Nr A-57 poz. 554).

z a r z ą d z a j a k n i ż e j:

W oparciu o postanowienia § 54 rozp. Min. Rol. i R. R. z dnia 29 stycznia 1929 r. (Dz. U.R.P. Nr 32 poz. 305) o urzędowym badaniu zwierząt rzeźnych i mięsa w kraju, w szczególności w wykonaniu rozp. Prez. R. P. z dnia 22.VIII.1927 r. o zwalczaniu zaraźliwych chorób zwierzęcych (Dz. U.R.P. Nr 77 poz. 673) i innych dodatkowych przepisów wydanych na podstawie tego rozporządzenia, jak również w związku z ustępem 3-im § 1 zarządzenia ministrów: Rolnictwa i Przem. Spożywczego o obowiązkach i sposobie zgłaszania i dostarczania zwłok zwierzęcych do zakładów utylizacyjnych (Monitor Polski Nr 1 z dnia 14.I.1957 r.) — tudzież na podstawie zarządzenia Ministra Rolnictwa i R.R. z dnia 18.IV.1950 r. Nr W.H.II. — 6/40/49 w sprawie mięsa dla ferm zwierząt futerkowych (Dz. U.Min.Rol. Nr 7 poz. 43 z 1950 r.) oraz pism Ministerstwa Rolnictwa:

1) z dnia 8.VII.1952 r. Nr W.N.I. — 9/22 w sprawie wydawania dot karmienia psów mięsa niezdatnego — 2) z dnia 26.VIII.1953 r. Nr W.N.I. — 6/2 w sprawie wydawania zezwoleń na odbiór odpadków poubojowych przez Prez. Woj. Rady Nar. — 3) z dnia 6.III.1957 r. Nr W.O.II. — 4/7/57 zwracającym uwagę terenowej służbie weterynaryjnej na postanowienia ustępu 3-go § 1 zarządzenia Ministrów Rolnictwa i Przemysłu Mięsnego z dnia 1.XII.1956 r.: „zabezpieczeniu i niedopuszczeniu do rozwlekania zaraz zwierzęcych, jak również wszelkich innych chorób zakaźnych i pasożytniczych, mogących spowodować poważne straty w krajowej gospodarce hodowlanej — podlega mięso, podroby i odpadki mięsne, uznane w wyniku urzędowego badania za niezdatne, warunkowo zdatne i mniej wartościowe, a przeznaczone do zużycia w charakterze karmy dla zwierząt”.

1) Do skarmiania zwierząt dopuszcza się mięso pochodzące od wszystkich gatunków zwierząt i wszelkich kategorii urzędowych ocen mięsa, na zasadach, warunkach lub ograniczeniach unormowanych rozp. Min. Rol. i R.R. z dnia 29.I.1929 r. w szczególności

przy ścisłym dopilnowaniu zagotowania lub przeparowania pod ciśnieniem w sterylizatorach mięsa warunkowo zdatnego, oraz z zachowaniem wszelkich możliwych środków ostrożności przy dopuszczeniu do obrotu mięsa i podrobów (konfiskat) uznanych za niezdatne, podlegającym nieszkodliwemu zniszczeniu.

2) Zużycie mięsa i podrobów „mniej wartościowych” i „warunkowo zdatnych” jako karmy dla zwierząt, dozór nad tym mięsem nie powinien ograniczać, a tym bardziej naruszać przepisów, zawartych w zarządzeniu Nr 294 Ministrów: Przem. Mięsn. i Mlecz. Handlu Wewn. i Rolnictwa z dnia 24.XI.1955 r. wydanym dla mięsa i wyrobów sprzedawanych pod deklaracją.

3) Do skarmiania zwierząt, w szczególności zwierząt futerkowych dopuszcza się mięso i podroby uznane w wyniku badania za niezdatne (konfiskaty) i to w stanie surowym lub gotowanym.

A. W stanie surowym:

1. jeżeli nie zawiera drobnoustrojów chorób zakaźnych ani zatruwaczy mięsa, ani pasożytów szkodliwych dla ludzi lub zwierząt, ani złośliwych nowotworów, ani też nie zachodzi podejrzenie o te choroby.

2. jeżeli nie pochodzi ze zwierząt u których stwierdzono posocznicę, ropnicę lub zatrucie, ani nie zachodzi podejrzenie o te choroby,

3. jeżeli nie znajduje się w rozkładzie gnilnym.

B.

W stanie gotowanym, lub po przeparowaniu:

1. jeżeli nie zawiera drobnoustrojów wywołujących: węglik, szelestnicę, zarazę dziczyzny i bydła rogatego, nosaciznę, wściekliznę, niedokrwistość zakaźną koni, księgosusz lub pryszczycę, ani zatruwaczy mięsa, oraz jeżeli nie zachodzi podejrzenie o te choroby.

2. jeżeli nie znajduje się w rozkładzie gnilnym przenikającym do warstw wewnętrznych,

3. jeżeli zostały usunięte z mięsa ewentualne zmiany chorobowe stanowiące zupełny rozkład podstawowych tkanek (gruźlica, ropnie itp.), jak również zostały o ile możliwości usunięte pasożyty szkodliwe dla ludzi i zwierząt,

4. Jeżeli mięso niezdatne pochodzi ze zwłok zwierząt padłych lub zabitych nie w celu spożycia przez ludzi i nie zachodzą zastrzeżenia wymienione w punktach A. 2—3, (i B. 1—, 2 (3),—

Gotowanie i przeparowanie należy wykonywać stosownie do zasad ustalonych dla unieszkodliwiania mięsa „warunkowo — zdatnego”.

5. Zabrania się jakiegokolwiek obrotu mięsem poza urzędowym przydziałem — przeznaczonym na karmę dla zwierząt, w szczególności odsprzedaży, wprowadzania do spożycia dla ludzi lub przekazywanie tego mięsa dla innych celów.

6. Do nabycia mięsa niezdatnego w rzeźni, rakarni i zakładach utylizacyjnych, mięsa deklarowanego w rzeźni, zakładach mięsnych i miejscach ubojowych znajdujących się na obszarze tutejszej Wojew. Rady Narodowej — dopuszcza się, po uzyskaniu urzędowych zezwoleń następujące instytucje państwowe i osoby prawne:

a) Państwowe ogrody zoologiczne, zwierzyńce, cyrki, zakłady naukowe, doświadczalne pokazy, wystawy itp.

b) Państwowe fermy lisów i innych zwierząt futerkowych,

c) Koła — zrzeszenia (hodowców zwierząt futerkowych),

d) Osoby niewidome posiadające psy towarzyszące, oraz wyjątkowo

e) hodowcy psów milicyjnych, kolejowych, do stróżowania zakładów przemysłowych i innych obiektów, hodowcy psów myśliwskich, szkoły tressur, indywidualni zawodowcy a zarejestrowani hodowcy ferm zwierząt futerkowych itp.

7. Posiadacze zwierząt ubiegający się o zezwolenie na pobieranie mięsa — karmy dla zwierząt, winni

wpierw zarejestrować się w terytorialnie właściwych Prez. Pow. Rad. Narod. — PZR — Zarządach Weterynarii.

8. Zezwolenie na pobieranie przez hodowców mięsa — karmy dla zwierząt z upoważnienia Prez. Woj. Rady Narodowej udzielają główni lekarze weterynarii na terenach ich powiatów.

9. Upoważnienie głównych lekarzy weterynaryjnych do wydawania zezwoleń na pobieranie karmy dla zwierząt nie uszczupla ogólnego nadzoru prez. Wojew. Rady Nar. — W.Z.R. — Zarządu Weterynarii mogącego w razie potrzeby i uznania każdorazowo cofnąć upoważnienia w poszczególnych powiatach.

10. Dozór nad mięsem niezdatnym, znajdującym się w obrocie należy do Państwowej Inspekcji Sanitarnej oraz do Państwowej Służby Weterynaryjnej.

11. Główni lekarze weterynaryjni obowiązani są roztoczyć nadzór nad zużytkowaniem mięsa jako karmy dla zwierząt i to zarówno np. nad fermami zwierząt, klasyfikacją, wydawaniem i transportem mięsa a to zgodnie z rozp. Min. Rolnictwa i RR. z dnia 12.VI.1928 r. (Dz. URP Nr 65 poz. 597) o nadzorze weterynaryjnym.

12. Szczegółowe warunki wydawania zezwoleń, uzależniania tych zezwoleń od właściwego i ścisłego zastosowania się zainteresowanych do wydanych i ogłaszanych przepisów weterynaryjnych, przechowywanie i transport mięsa, świadectwa wywozu, ewidencja poboru mięsa itp. podane są w instrukcji stanowiącej załącznik niniejszego zarządzenia i do innych przepisów weterynaryjnych np. mających zastosowanie dla ferm zwierząt futerkowych.

13. Instytucje lub osoby, które nie zastosowały się do przepisów powołanych we wstępie zarządzenia — pазbawieni zostaną zezwolenia i udziału w pobieraniu mięsa przeznaczonego na karmę dla zwierząt i niezależnie od tego mogą być również pociągnięci do odpowiedzialności karnej na podstawie przepisów ustawy o zwalczaniu zaraźliwych chorób zwierzęcych.

14. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia — równocześnie anuluje się wszystkie dotychczas wydane zezwolenia na pobieranie odpadków dla zwierząt.

Załącznik Nr 1 do zarządzenia Nr.....
Prezydium Wojewódz. Rady Narodowej
z dnia.....

INSTRUKCJA

Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej — Wojewódzkiego Zarządu Rolnictwa — Zarządu Weterynarii

w sprawie wydawania mięsa i podrobów — niezdatnego (konfiskat) oraz mięsa mniej wartościowego i warunkowo zdatnego (deklarowanego) a przeznaczonych na karmę dla zwierząt.

W celu ujednoczenia trybu postępowania z mięsem przeznaczonym na karmę dla zwierząt, zabezpieczenia gospodarki hodowlanej przed rozwlekaniem chorób zaraźliwych zwierzęcych, oraz w celu ochrony zwierząt hodowlanych skarmianych konfiskatami przed ewent. możliwościami zatruc lub padnięć zwierząt — unormowaniu podlega wydawanie konfiskat z rzeźni i innych miejsc uboju, oraz padlin z rakarni i zakładów utylizacyjnych.

1) Główni lekarze wet. działając zgodnie z zarządzeniem Nr... w imieniu Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej — Wojewódzkiego Zarządu Rolnictwa — Zarządu Weterynarii po rozpoznaniu prośby i stwierdzeniu celowości — upoważnieni są do wydawania zezwoleń według wzoru zał. Nr 2 na pobieranie konfiskat mięsnych jako karmy dla zwierząt na warunkach określonych w zarządzeniu.

2) Główni lekarze weterynaryjni odpowiedzialni są za właściwie spełniany dozór nad mięsem konfiskata-

mi obejmującym w terenie powiatu rzeźnię, miejsca rozdziału mięsa, zakłady, fermy hodowlane itp.

3) Główni lekarze weterynaryjni mogą zlecić nadzór nad karmą dla zwierząt w pewnych obiektach lub ośrodkach innym lekarzom weterynaryjnym (jednemu lub kilku) zatrudnionym w danym powiecie. Nadzór ten spełniany jest odpłatnie według stawek ustalonych i opłacanych z budżetu Woj. Zarz. Roln. Zarządu Weterynarii — Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej.

4) Na terenach rzeźni i w miejscach uboju — klasyfikacja mięsa z przeznaczeniem na karmę dla zwierząt, dozór nad tym mięsem — winien być zlecony upoważnionemu lekarzowi wet. z oddziału san. -wet. na terenie rakarni lub w zakładach utylizacyjnych wyznaczonym przez głównego lekarza weterynaryjnego — terenowym lek. wet.

5) Mięso przeznaczone na karmę dla zwierząt należy odpowiednio przechowywać i zabezpieczać. Mięso niezdatne uznane przez dozorującego lekarza wet. jako nadające się do skarmiania zwierząt winno być o ile jest w dużych częściach (tusze całe, połówki, ćwiercie) — przechowywane w osobnych pomieszczeniach, zawsze oddzielnie od innego mięsa pod zamknięciem np. w rzeźni sanitarnej, celi policyjnej itp. — zbierane w małych częściach tzw. konfiskaty składane do skrzyń lub zbiorników indywidualnych odbiorców. Zbiorniki powinny mieć ściany gładkie, dające się łatwo czyścić, odkazić i szczelnie zamykać — przekazane do zbiórki winno być oczyszczone, a na życzenie dozorującego lekarza wet. również odkażone. Mięso składane do zbiorników należy wydawać wraz ze zbiornikiem. Klucze od pomieszczeń i jeden od każdej skrzyni — winien posiadać dozorujący lekarz wet., drugi klucz osoba odpowiedzialna za zużycie mięsa.

6) Składowanie i wydawanie odpadków — konfiskat z ogólnego konfiskatora na karmę dla zwierząt jest zakazane.

W wyjątkowych wypadkach zezwala się na wydanie mięsa z ogólnego konfiskatora i to dopiero po umieszkodliwieniu konfiskat przez zagotowanie pod ścisłym nadzorem służby weterynaryjnej.

7) W dużych rzeźniach i zakładach mięsnych wydawanie odpadków winno odbywać się w wyznaczonych dniach i porach podanych zainteresowanym do wiadomości i to w miejscach poza terenem rzeźni (hal ubojowych), — w nieruchliwych miejscach ubojowych każdorazowo i na miejscu przy zachowaniu i zabezpieczeniu jednak normalnego toku pracy.

8) Miejsce dla wydawania odpadków winno być oddzielone, zabezpieczone i tak urządzone, by istniała możność każdorazowo należytego oczyszczania i odkażania. W miejscu tym winno znajdować się woda i mydło do mycia rąk, ręcznik, oraz środki dezynfekcyjne.

9). Administracja rzeźni i dyrekcje zakładów mięsnych wydają zakaz wstępu osobom pobierającym mięso dla zwierząt na teren tych zakładów.

Dopuszcza się na wyjątki w wyjątkowo uzasadnionych przypadkach.

10) Przewóz mięsa wydanego w tuszach lub dużych częściach powinien się odbywać w specjalnych odpowiednio urządzonych wozach, szczelnie zamykanych — jeden klucz od wozu powinien posiadać organ urzędowego badania kwalifikujący i dozorujący mięso, a drugi osoba odpowiedzialna za zużycie mięsa.

11) Mięso przewożone na karmę dla zwierząt należy zaopatrzyć w zaświadczenia (wzór nr 3) stwierdzające wywóz mięsa. Jednorazowe wydanie mięsa nie może przekraczać ilości na 3-dniową rację żywieniową dla zwierząt.

12) W miejscu przeznaczenia mięso należy przechowywać pod zamknięciem w odpowiednich pomieszczeniach — do tego celu można używać zbiorników i wozów, w których mięso to zostało przewie-

zione. Zbiorniki od czasu ich opróżnienia winny być przetrzymywane w chłodnych i zamkniętych pomieszczeniach. Po każdorazowym opróżnieniu zbiorniki i wozy powinny być na miejscu dokładnie oczyszczone przy użyciu gorącego co najmniej 2—3% roztworu sody. Pomieszczenia w których mięso to jest przechowywane powinny być odpowiednio zabezpieczone przed dostępem osób niepowołanych, jak również zwierząt (kozy, szczury). Okna winny być zaopatrzone w siatkę uniemożliwiającą dostęp much. Pomieszczenia te nie mogą być używane do przechowywania innych przedmiotów nie będących w związku z przewozem, przechowywaniem lub kawałkowaniem mięsa, muszą być one położone i urządzone tak, aby wskutek przechowywania w nich mięsa, nie powstały ujemne skutki dla otoczenia.

13) Osoby posiadające upoważnienia do pobierania mięsa niezdatnego na karmę dla zwierząt, powinny prowadzić książkę kontrolną zawierającą następujące rubryki:

1) liczba bieżąca, 2) data odbioru mięsa, 3) rodzaj mięsa, 4) stan mięsa (surowe, gotowane, zaparowane), 5) ilość w kg., 6) nazwa rzeźni lub nazwisko i adres posiadacza zwierzęcia, 7) podpis wydającego mięso, 8) podpis przyjmującego mięso.

Załącznik Nr 2 do Uchwały Nr.....
Prezydium Woj. Rady Narodowej
z dnia.....

....., dnia..... 1)
(Miejscowość)

Nr W. N. /

**Naczelný — Starszy
Lekarz Weterynarii
Oddziału Sanitarno-Weterynaryjnego
przy Zakładach Mięsnych**
w
(miejscowość)

Prezydium Powiatowej Rady Narodowej — Powiatowy Zarząd Rolnictwa — Zarząd Weterynarii udziela zezwolenia na przydział mięsa — odpadków poubojowych z Zakładów Mięsnych w.....
(miejscowość)

dla
(podać zakład, fermę itp.)

własność Ob.
(nazwisko i imię)

Warunki wydawania mięsa i odpadków ustalono w uchwale Nr..... Prez. Woj. Rady Narodowej z dnia..... r. i instrukcji (zał. Nr 1) wydanej do tejże uchwały.

Niestosowanie się do przepisów zawartych w uchwale Nr..... (zarządzeniu) i instrukcji powoduje natychmiastowe cofnięcie zezwolenia i ewentualne zastosowanie odpowiedzialności karnej.

Ważność zaświadczenia określa się na okres 1 roku tj. do dnia..... 195..... r.

Podpis: głównego lekarza wet.
Pieczęć

Do wiadomości otrzymują:

1) Ob.....
zam.....

2) Dyrekcja Zakładów Mięsnych

w.....

Nr W. N. /

Powyższe zezwolenie przedłuży się do dnia.....

(miejscowość)

dnia

Podpis i pieczęć:
głównego lekarza wet.

Załącznik Nr 3 do Uchwały Nr.....
Prezydium Woj. Rady Narodowej
z dnia.....

Zaświadczenie

lekarsko - weterynaryjne

Zaświadcza się, że Ob.

(nazwisko i imię)

zamieszkały w powiat

województwo — wywozi z rzeźni

(zakładu mięsnego) w do.....

(miejscowość) (miejscowość)

następujące mięso

(podać ilość i rodzaj mięsa)

uznane za

(niezdatne, warunkowo — zdatne,

lub mniej wartościowe)

z przeznaczeniem na karmę dla zwierząt znajdujących się w.....

(podać fermę, zakład hodowl., miejscowość)

Wymienione w zaświadczeniu mięso, odpadki, konfiskaty poza przewozem do miejsca przeznaczenia nie może być dopuszczone do jakiegokolwiek obrotu i obiegu.

Pieczęć obwodu badania
dla mięsa
„niezdatnego“

Podpis dozującego
lekarza weterynaryjnego
(—)

Prócz tych zarządzeń celem zmniejszenia ilości zakażeń pokarmowych, związanych z przestrzeganiem higieny żywienia, wskazanym byłoby organizowanie wspólnych punktów przemiału karmy dla wszystkich hodowców w danym mieście. Punkty takie wprawdzie nieliczne, już istnieją i spełniają dobrze swoje zadanie. Odpady z zakładów mięsnych zostają przewiezione wprost na punkt przemiału, a hodowca otrzymuje gotową karmę przygotowaną pod nadzorem lekarza weterynarii, mającym nadzór nad takim punktem rozdzielczym karmy. Stanowi to również duże ułatwienie dla hodowców, z których większość pracuje zawodowo i nie ma czasu o staranie się o karmę na własną rękę.

Poza tym należałoby zwrócić uwagę na surowce, które do tej pory jeszcze u nas nie zawsze są dostatecznie wykorzystane jako źródło karmy tj. odpady przy uboju drobiu (łebki, nóżki, jelita), flaki, krew, kości.

Należałoby również zwrócić uwagę na możliwość zastosowania pasz zastępczych w żywieniu zwierząt futerkowych. W krajach, gdzie hodowla zwierząt futerkowych rozwinęta jest na dużą skalę karmi się zwierzęta paszami suchymi, które formuje się w bloki, dające się łatwo przechowywać przez dłuższy okres czasu. Zastosowanie pasz suchych jest ponadto jednym ze sposobów obniżenia kosztów hodowli i zmniejszenia ryzyka hodowania zwierząt futerkowych (wg American fur Breeder t. 28, nr 11 i 12 1955).